

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Баргана Сергія Сергійовича «Пізнавальна діяльність слідчого: криміналістичний та процесуальний аспекти», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 «Право» (галузь знань 08 «Право»)

Дисертація С.С. Баргана «Пізнавальна діяльність слідчого: криміналістичний та процесуальний аспекти», що подана на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – «Право» (галузь знань 08 «Право») виконана на кафедрі кримінального процесу та криміналістики факультету №1 Донецького державного університету внутрішніх справ. Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Донецького державного університету внутрішніх справ 27 жовтня 2021 року (протокол № 4), змінена Вченою радою Донецького державного університету внутрішніх справ 07 березня 2024 року (протокол № 14). Тема відповідає науковому напрямку «кримінальний процес та криміналістика; судова експертиза; оперативно-розшукова діяльність» в межах спеціальності 081 «Право».

Висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Баргана Сергія Сергійовича «Пізнавальна діяльність слідчого: криміналістичний та процесуальний аспекти» підготовлений за результатами попереднього розгляду цієї дисертації та публічної презентації С.С. Барганом наукових результатів зазначеної дисертації, який відбувся «29» квітня 2024 року (протокол розширеного засідання кафедри кримінального процесу та криміналістики факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ № 13/1). Рецензенти:

- 1) докторка юридичних наук, деканка факультету № 1 Донецького державного університету внутрішніх справ Ковальова О.В.;
- 2) доктор філософії, завідувач кафедри оперативно-розшукової діяльності та інформаційної безпеки факультету № 3 Донецького державного університету внутрішніх справ Волобоев А.О.

1. Обґрунтування вибору теми дослідження

На сучасному етапі розвитку держави та суспільства ефективність збирання, дослідження, оцінки й використання доказів багато в чому залежить від рівня професійної майстерності слідчого, його здатності визначати неочевидні зв'язки подій та явищ, приймати виважені тактичні рішення, використовувати наявні засоби пізнання в умовах обмеженості вихідних даних відповідної слідчої ситуації. Зазначене обумовлює необхідність вирішення слідчим складних інтелектуальних завдань, пов'язаних з пізнанням обставин вчиненого кримінального правопорушення для забезпечення належного виконання завдань кримінального провадження. З цією метою слідчий докладає значних когнітивних зусиль, спрямованих на об'єктивне сприйняття і змістовне

осмислення отриманих фактичних даних, що становлять предмет доказування. Однак на практиці відсутність розуміння сутності пізнавальних процесів призводить до виникнення чисельних помилок та нераціонального використання сил і засобів розслідування. В цьому плані озброєння слідчого дієвими рекомендаціями з критичного, усвідомленого й розсудливого оперування процесуальними засобами пізнання виступає міцним підґрунтям для оптимізації досудового розслідування.

З одного боку основні наукові напрацювання, пов'язані з дослідженням засобів і методів пізнавальної діяльності в процесі розкриття і розслідування кримінальних правопорушень, довгий час проводилися в межах загальної теорії криміналістики (як її методологія), а пізніше – в теорії криміналістичного моделювання. З іншого боку – дослідження питань нормативного регулювання процесуальних засобів пізнання здійснювалися у світлі проведення слідчих (розшукових) і негласних слідчих (розшукових) дій, залишаючи поза увагою низку інших засобів, що сприяють пізнанню відомостей, що підлягають доказуванню, але мають різноманітну процесуальну форму. Зазначені проблемні питання стали предметом дослідження багатьох провідних криміналістів і видатних фахівців у галузі кримінального процесу

Водночас серед наукових публікацій варто констатувати відсутність комплексних наукових напрацювань щодо вирішення питань, пов'язаних з виокремленням особливостей криміналістичних та процесуальних аспектів у пізнавальній діяльності слідчого, зокрема в частині визначення тісного взаємозв'язку пізнання слідчого з усталеними гносеологічними категоріями, ролі теорії пізнання в розслідуванні кримінальних правопорушень, розв'язання інтелектуальних завдань при плануванні досудового розслідування, розкриття змісту концепцій аналізу слідчої ситуації, а також визначення процесуальних засобів пізнавальної діяльності, нормативного регулювання вимог до їх реалізації та інших положень, визначених у завданнях цього дослідження.

Викладені обставини у своїй сукупності свідчать про актуальність і практичну значимість обраної теми дисертаційного дослідження й обумовлює доцільність визначення сутності пізнавальної діяльності слідчого та змісту процесуальних засобів пізнання обставин вчиненого кримінального правопорушення в площині криміналістичного та процесуального аспектів.

2. Наукова новизна, теоретичне та практичне значення результатів дисертації

Наукова новизна одержаних результатів обумовлюється тим, що у дисертації сформульовано та обґрунтовано низку теоретичних положень і практичних рекомендацій, які мають значення для визначення криміналістичного та процесуального аспектів пізнавальної діяльності слідчого, пов'язаної з встановленням обставин вчиненого кримінального правопорушення.

Найбільш значущими серед них є такі, що мають певний ступінь новизни:
уперше:

– визначено, що процесуальним засобом пізнавальної діяльності слідчого є засіб, що врегульований нормами кримінального процесуального законодавства, який може правомірно використовуватися слідчим для пізнання обставин вчинення кримінального правопорушення;

– констатовано, що основним критерієм віднесення процесуальної дії (заходу забезпечення) до процесуального засобу пізнавальної діяльності слідчого є гносеологічна спрямованість відповідного засобу, а не його назва, законодавча класифікація або нормативне визначення у КПК України;

– з'ясовано, що недосконалість нормативного регулювання процесуальних засобів пізнавальної діяльності слідчого обумовлює проблеми правозастосування щодо реалізації заходів забезпечення кримінального провадження поза межами строків досудового розслідування;

– обґрунтовано, що загальні правила застосування заходів забезпечення кримінального провадження мають охоплювати загальні вимоги, що пов'язані із правомірною процедурою отримання та фіксації доказів;

удосконалено:

– теоретичні уявлення про пізнавальну діяльність слідчого під час розслідування кримінальних правопорушень. Обґрунтовано необхідність широкого розуміння пізнавальної діяльності слідчого, її ототожнення з пізнанням у гносеологічному сенсі, оскільки нормативно-правова регламентація встановлення обставин вчиненого кримінального правопорушення не охоплює того обсягу завдань, які вирішує слідчий на досудовому розслідуванні;

– доктринальне положення про використання критеріїв «законності» та «правомірності» під час оцінки порядку отримання доказів у кримінальному провадженні. Доведено, що порядок отримання доказів в результаті реалізації процесуальних засобів пізнавальної діяльності слідчого (а не лише слідчих (розшукових) дій) має оцінюватися, насамперед, за критерієм «правомірності»;

– наукове положення щодо необґрунтованого звуження часових меж пізнавальної діяльності слідчого в результаті ефективного оскарження рішення про зупинення досудового розслідування. Акцентовано увагу на те, що у змісті норми ч. 5 ст. 219 КПК України не враховуються поведінка підозрюваного, який може тривалий час переховуватися від органів досудового розслідування до впливу строків пізнавальної діяльності слідчого, а потім успішно оскаржити постанову про зупинення кримінального провадження та вимагати закриття кримінального провадження на підставі п. 10 ч. 1 ст. 284 КПК України;

– теоретичне положення про недосконалість правової регламентації тимчасового доступу до речей і документів. Наголошено, що відсутність у змісті КПК України спеціальних вимог щодо правомірної реалізації тимчасового доступу до речей і документів обумовлює правову невизначеність, що не сприяє ефективності пізнання обставин вчиненого кримінального правопорушення;

дістали подальшого розвитку:

– доктринальні уявлення щодо аналізу слідчої ситуації у частині пристосування до потреб пізнавальної діяльності слідчого основних положень

теорії розв'язання винахідницьких задач (ТРИЗ), призначеної для подолання протиріч на конкретному етапі розслідування з метою отримання результату, в якому відсутні будь-які ускладнення та інші небажані фактори;

– наукові підходи до побудови криміналістичних версій шляхом визначення інтелектуальних механізмів їх алгоритмізації на прикладі методів «Структурованої розробки гіпотез у кримінальному провадженні» («SHDCI») та «Аналізу конкуруючих гіпотез» («АСН»);

– теоретичні положення щодо особливостей планування розслідування в частині обґрунтування допоміжного значення тактичних завдань і криміналістичних пошукових моделей. Звернуто увагу на те, що додаткові інструменти розв'язання інтелектуальних задач при плануванні розслідування надають більше можливостей для формування системи початкових заходів у конкретному кримінальному провадженні, сприяючи економії сил та засобів пізнавальної діяльності слідчого;

– теоретичне уявлення щодо законодавчої прогалини стосовно не врегулювання часових меж пізнавальної діяльності слідчого до повідомлення особі про підозру. З огляду на те, що критерії розумних строків не завжди беруться до уваги слідчим та прокурором під час досудового розслідування, слідчий до дня повідомлення особі про підозру може здійснювати пізнавальну діяльність свавільно, без жодних часових обмежень. Це не сприяє забезпеченню прав і свобод як потерпілого, так і підозрюваного на стадії досудового розслідування;

– доктринальне положення про дефектність нормативного регулювання негласних процесуальних засобів пізнання слідчого. Відмічено, що проблемою правової регламентації негласних процесуальних засобів пізнання слідчого на початковому етапі досудового розслідування є законодавча прогалина щодо не врегулювання можливості здійснення слідчим негласних слідчих (розшукових) дій до внесення необхідних відомостей до ЄРДР;

– наукове положення про недосконалість правового регулювання взаємодії слідчого зі співробітниками оперативних підрозділів під час пізнавальної діяльності у кримінальному провадженні. З урахуванням того, що взаємодія слідчого зі співробітниками оперативних підрозділів є «внутрішньою справою» сторони обвинувачення, регулювання такої взаємодії, як виняток, може здійснюватися на рівні внутрішньої службової документації.

Наукова обґрунтованість вищевикладених наукових положень, висновків і рекомендацій підтверджується наведеною аргументацією, логічною несуперечливістю, відповідністю принципам положенням наук кримінального процесу, криміналістики та судової експертології. Всі питання, що охоплюються предметом дослідження, спираються на належну нормативно-правову і теоретичну джерельну базу.

Достовірність отриманих наукових результатів забезпечується використанням загальних і спеціальних методів наукового пізнання (діалектичний, системно-структурний, структурно-логічний, синергетичний методи). Їх комплексне використання дало змогу на належному науковому рівні вирішити основні завдання та досягти поставленої мети дисертаційної роботи -

визначити особливості криміналістичних та процесуальних аспектів пізнавальної діяльності слідчого.

Дисертація написана грамотною українською мовою, оформлена відповідно до вимог наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 року № 759) «Про затвердження вимог до оформлення дисертації». Мовностилістична культура роботи достатньо висока. Список використаних літературних джерел, а також посилання на них у тексті дисертації оформлені з дотриманням встановлених вимог.

Практичне значення отриманих наукових результатів полягає в тому, що вони можуть бути використані під час: а) науково-дослідної роботи – в подальших дослідженнях пізнавальної діяльності слідчого в кримінальному провадженні; б) освітньому процесі та навчально-методичній діяльності – під час викладання таких дисциплін як «Криміналістика» та «Кримінальний процес», в тому числі й при підготовці начально-методичних рекомендацій, підручників, посібників; в) у законотворчому процесі – при вдосконаленні норм кримінального процесуального законодавства щодо визначення часових меж, загальних та спеціальних вимог до реалізації процесуальних засобів пізнавальної діяльності слідчого; г) у правозастосовній діяльності – з метою підвищення ефективності практики розкриття і розслідування кримінальних правопорушень.

3. Наукові публікації, у яких висвітлено основні результати дисертаційного дослідження, та повнота їх опублікування

Основні наукові результати дисертації відображено у 14 наукових публікаціях, з них 1 стаття – у науковому періодичному виданні, що індексується в наукометричних базах даних Scopus та/або Web of Science Core Collection, 7 статей – у наукових виданнях, включених МОН України до переліку наукових фахових видань з юридичних наук, 6 тез доповідей – у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій, серед яких:

1. Yuriy P. Tymoshenko; Oleksandr I. Kozachenko; Dmytro P. Kyslenko; Maryna S. Horodetska; Maryna V. Chubata; Serhii S. Barhan (2022). Latest technologies in criminal investigation (testing of foreign practices in Ukraine). *Revista Amazonia Investiga*. Vol. 11. Issue 51. P. 149-160. DOI: 10.34069/AI/2022.51.03.14.

Особистий внесок здобувача: визначено перспективні напрями використання сучасних технологій в діяльності слідчого.

2. Барган С. С. Методика аналізу слідчої ситуації. *Правовий часопис Донбасу*. 2021. 3 (76). С. 135-142.

3. Кубарев І. В., Барган С. С. Логічні основи планування досудового розслідування. *Науковий вісник УжНУ*. 2023. Вип. 80 (6). Ч. 2. С. 153-159.

Особистий внесок здобувача: визначено поняття, зміст та значення типових тактичних завдань та криміналістичних пошукових моделей при плануванні досудового розслідування.

4. Барган С. С. Проблеми нормативного регулювання процесуальних засобів пізнавальної діяльності слідчого. Аналітично-порівняльне правознавство. 2024. № 1. С. 560-565.

5. Барган С. С. Негласні процесуальні засоби пізнавальної діяльності слідчого. Науковий вісник Ужгородського Національного Університету. Серія право. 2024. Вип. 80. Ч. 3. С. 14-18.

6. Барган С. С. Вимоги до реалізації окремих процесуальних засобів пізнавальної діяльності слідчого. Право і суспільство. 2024. № 1. Т. 1. С. 207-211.

7. Барган С. С. Дефекти правової регламентації часових меж пізнавальної діяльності слідчого. Юридичний науковий електронний журнал. 2024. № 2. С. 388-390.

8. Барган С. С. Правомірність отримання доказів шляхом реалізації процесуальних засобів пізнавальної діяльності слідчого. Європейські Перспективи. 2024. № 2. С. 48-53.

Наукові праці, які засвідчують апробацію матеріалів дисертації:

9. Кубарев І. В., Татаренко С. В., Барган С. С. Тактичні рішення на досудовому розслідуванні: технологічний аспект. IV Всеукраїнська науково-практична конференція. Реалізація прав людини у діяльності правоохоронних органів (м. Кривий Ріг, 28 травня 2021 року). Кривий Ріг. 2021. С. 131-134.

10. Барган С. С. Концепції пізнання слідчого в процесі розкриття і розслідування злочинів. Всеукраїнська наукова конференція молодих вчених «Сучасні підходи боротьби зі злочинністю: погляди молодих вчених» (м. Кривий Ріг, 2 липня 2021 року). Кривий Ріг. 2021. С. 187-190.

11. Барган С. С. Канадська модель планування розслідування злочинів. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції «Теоретико-прикладні проблеми юридичної науки на сучасному етапі реформування кримінальної юстиції» (27 травня 2022 року, м. Хмельницький). Хмельницький. 2022. С. 96-98.

12. Кубарев І. В., Барган С. С. Щодо права слідчого проводити НСРД особисто. Матеріали VI Всеукраїнської науково-практичної конференції «Реалізація прав людини у діяльності правоохоронних органів» (м. Кривий ріг, 26 травня 2023 року). 2023. С. 59-61.

13. Барган С. С. Поняття процесуального засобу пізнавальної діяльності слідчого. Всеукраїнська науково-практична конференція «Партнерство та взаємодія підрозділів системи МВС з органами державної влади та громадськістю» (м. Кривий Ріг, 03 листопада 2023 року). Кривий Ріг. 2023. С. 81-84.

14. Барган С. С. Щодо неефективності взаємодії слідчого зі співробітниками оперативних підрозділів під час пізнавальної діяльності у кримінальному провадженні. II Всеукраїнська науково-практична конференція «Актуальні проблеми правоохоронної діяльності в умовах воєнного стану» (м. Хмельницький, 14 березня 2024 року). Хмельницький. 2024. С. 451-454.

Представлена дисертація Баргана Сергія Сергійовича «Пізнавальна діяльність слідчого: криміналістичний та процесуальний аспекти» є

завершеним науковим дослідженням, у якій сформульовані результати містять елементи наукової новизни і мають теоретичне і практичне значення для кримінального процесу.

Дисертація відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), що затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 року № 261 (зі змінами і доповненнями від 19 травня 2023 року № 502), наказу Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40 (зі змінами, внесеними згідно з наказом Міністерства освіти і науки України від 31 травня 2019 року № 759) «Про затвердження вимог до оформлення дисертації», та «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії» (постанова Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44), освітньо-науковій програмі «Право» ДонДУВС. Автор дисертації – Барган Сергій Сергійович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 081 – Право.

**Головуючий на розширеному засіданні
професор кафедри кримінального процесу
та криміналістики факультету № 1 Донецького
державного університету внутрішніх справ,
доктор юридичних наук, професор**
«06».05».2024 р.

Олексій ОДЕРІЙ

**Підпис Одерія Олексія Володимировича засвідчую
начальник відділу
документування службової діяльності**

Юлія МЕРКУЛОВА

